

Eğlenceli Tarih Atölyeleri

Nesrin ASLAN

Nesrin ASLAN

EĞLENCİLİ TARİH ATÖLYELERİ

ISBN 978-625-6764-76-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ocak 2024, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Necla Sendan Karadağ anısına....

Nesrin ASLAN

1998 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden, 2023 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Müzecilik Bölümü YL programından mezun oldu. 2017 yılında Yaratıcı drama alanına yöneldi ve Çağdaş Drama Derneği'nden eğitim aldı ve Tarihin Diğer Disiplinlerle İlişkisinin Yaratıcı Drama Yöntemi ile İncelenmesi adlı projeyi tamamladı. 2020 yılında aynı adı taşıyan makalesi YADER Uluslararası Hakemli Dergi'de yayınlandı. Müzecilik YL programından Orta Öğretim Öğrencileri İçin Müzede Öğrenme adlı tezi ile mezun oldu. 2023 yılında Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi'nin 100. Yıl Özel Sayısı'nda aynı adı taşıyan makalesi yayınlandı. 2018-2020 yılları arasında Konak Belediyesi Necdet Alpar Mask Müzesinde ebeveyn çocuk yaratıcı drama atölyeleri, müzelerde de lise grupları ile yaratıcı drama çalışmaları yapan yazar, İzmir Amerikan Kolejinde tarih öğretmeni olarak çalışmaktadır.

ORCID No: 0000-0002-9931-2201

ÖN SÖZ

İngiliz drama ve müze eğitimcisi Andrea Earl geçmiş, müze ve eğitim ilişkisini şu tümcelerle kurar:

“...Geçmiş asla ziyaret edemediğimiz yabancı bir ülkedir. Oradan kartpostallar, mektuplar alabilir, binalarında dolaşabilir, sanatına bakabiliriz, ancak geçmişini asla gerçekten yaşayamaz ya da bütünüyle yeniden yaratamayız. Bu gerçeği bildiğimiz halde geçmişini, kendimizi ve zamanımızı daha iyi anlamamızı sağlayacak anahtarları elinde tutan, çekici egzotik bir yabancı toprak olarak görmekten de kendimizi alıkoymayız. Bir müzesi olan her ülke, ki çoğu ülkenin vardır, geçmişini bakarak kuramsallaşmış bir nostalji yaşar. Biz bunu gündelik yaşantımızda daha az resmi olan bir biçimde, çocukluğumuzu hatırlarken, geçmişte şeylerin ne kadar farklı olduğunu düşünürken yaparız ve iyi olan şeyleri hatırlamaktan hoşlanırsınız. Ama bellek, tarih gibi iyi ve kötü şeylerin hepsini tutar. Neden insanoğlu geçmişini bakma, onu araştırma gereksinimi duyar?”¹

Yaratıcı drama çalışmalarında çoğu zaman ana kahramanın yakın ya da uzak geçmişine gidilir. Onun çocukluk, ergenlik, okul, iş, arkadaşlık vd. gibi zamanlarına ilişkin yaşantı örneklerini ortaya çıkararak kahramanın davranışlarının nedenlerini ya da ipuçlarını bulmaya çalışırız. Geri Dönüş olarak adlandırılan bu tekniği kullanmaya başladığımızda tarih ve tarih eğitimine de çoktan bir giriş yapmış oluruz. Çünkü Earl’un da vurguladığı gibi gerçek hayatta “Geçmiş asla ziyaret edemeyeceğimiz yabancı bir ülkedir.” ancak yaratıcı drama ile oluşturulan ve kurgusal gerçeklikte her türlü geçmişini, ülkeye, yaşantıya rahatlıkla yolculuklar yapabilir, kısa süreli oralarda kalabilir ve o dönemin zamanını, mekânını ve kahramanlarını yeniden canlandırabiliriz. Yaratıcı drama ile rahatlıkla geçmişini konuk olabiliriz. Üstelik bu “konuk” olma işlevini etkileşimli yöntem ve teknikleri kullanarak eğitsel amaçlar için gerçekleştirebiliriz. Bu tür yaşantılar bize kalıcı izli davranışların gelişmesini sağlayacak bir tarih eğitiminin üstelik de etkileşimli bir tarih yolculuğunun kapısını açar.

1 Andrea Earl (2021) Müze Pedagojisi İngiltere’de Nasıl Gelişti? Tarih Konuşan Drama. İçinde Drama Maske Müze (Edt.İ. San). Ankara: Pegem Akademi Yayınları. s. 29

Günümüzü anlamak ve geleceği planlamak istiyorsak geçmiş ve dolayısıyla tarihi bilmek ya da hatırlamak gerekir. Geriye bakmak bu yüzden önemlidir. Hem kişilerin hem de yaşanan toplum ya da ülkenin geçmişi, her şeyden önce kendimizi ve kültürel mirasımızı anlamamızı kolaylaştırır.

Yaratıcı drama sahip olduğu özellikler ile oluşturacağı tüm kurgusal yaşantılarda tarihi herkes için ve her zaman ulaşılabilir hale getirir. Bu olanak sınıf içi ve dışı tüm eğitim ortamlarında olabileceği gibi başta müzeler olmak üzere tarihin birincil mekânlarında daha da olanaklı hale gelir. Tarih, yaratıcı dramanın ihtiyaç duyduğu çatışmalara, kişi ya da karakterlere, olaylara, mekân ve zamanlara, neden ve sonuçlara doğal bir özellik olarak sahiptir. Yaratıcı drama kısa süreli olarak geçişi, gerçek yaşantıyı bir tür “emanete” alır ve tarihin içine yolculuklar yaptırarak onu dokunulabilir, hissedilebilir hale getirebilir. Bunun için etkileşimli yaklaşım ve tekniklerden yararlanmak gerekir.

Tarih, müze ve yaratıcı drama eğitimi alanlarında kendini yetiştirmiş ve deneyimli bir geçmişe sahip olan Nesrin Aslan tarafından yazılan “Eğlenceli Tarih Atölyeleri” kitabında yukarıda belirttiğimiz sorulara yanıt verecek güçlü uygulama örnekleri var. Her bir atölye uygulanmış olmaktan gelen bir deneyime sahip. Rahatlıkla ve istenilen her mekânda tarihe rahatlıkla yolculuklar yaptırabiliyor. Üstelik bunları bir de eğlenceli olarak yaptırma iddiası taşıyor. Kitabın bu özelliği nedeniyle başta tarih eğitimcileri olmak üzere, müze ve yaratıcı drama eğitimcilerine de yararlı olacağını sanıyorum. Atölyelerin sade ve anlaşılır bir dille yazılmış olması, çeşitli alternatif uygulamalara açık oluşu farklı yaş grupları-na da uygulanabilme özelliğini ortaya çıkarıyor.

Yaratıcı drama ile tarihe yolculuk anları keşfetmeyi bekleyen herkesi bekliyor...

Prof. Dr. Ömer ADIGÜZEL
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Başlarken	ix

1. BÖLÜM

PROJELENDİRİLMİŞ DİSİPLİNLER ARASI ATÖLYELER

Koca Yaşlı Şişko Dünya.....	4
Nippur'dan Mesaj Var	11
İcat Çıkar Başıma.....	18
Bilime Adanmış Bir Ömür	23
Panteon'a Hoş Geldiniz.....	28
İki Dirhem Bir Çekirdek	34
Matematiğin Gizemli Tarihi.....	42
Felsefe ile Yolda Olmak.....	49
Atölyenin Rengi	54
Türküler Ne Söylüyor?	62
Kültürel Gelişim ve İnsan	72
Birleştirelim.....	76

2. BÖLÜM

TEMATİK ATÖLYELER, MÜZE ÇALIŞMALARI

Taş Devri ve Neandertaller.....	82
Göbeklitepe	88
Anadolu Medeniyetleri.....	94
Symrna (İzmir)	102
Oyunun Tarihi	110
Roma'da Sıradan Bir Gün	116
Aztekler, İnkalar, Mayalar	124

Evliya Çelebi.....	134
Köy Enstitüleri	140
Kadın Müzesindeyiz.....	148
İzmir Arkeoloji Müzesindeyiz	162

Kaynakça.....	169
----------------------	------------

Ekler	173
--------------------	------------

Başlarken

Tarih, geçmişle günümüz arasında bağlantı kuran, kendine özgü araştırma teknikleri ile çalışmalarını yürüten ve konusu insan olan bir bilimdir. İnsan ve insan topluluklarının her türlü faaliyeti tarihin konusudur. Bu durum tarihe kapsamı geniş bir inceleme alanı sunmaktadır. Her şeyin bir tarihi vardır. İnsanlar geçmişi hep merak etmiştir. Yaradılışı, ilk insanları, eski kültürleri vs. Bilimsel tarih yazıcılığına ise uzun yıllar ulaşmak mümkün olmamıştır. Mitolojik öykülerden, hikâyeci ve öğretici tarih anlayışlarına uzanan bir süreç yaşanmıştır. Kaynak araştırması yapıp bilimsel ve objektif bir anlayışa geçiş ise yakın yüzyıllarda gerçekleşmeye başlayacak bir tarih yazım çeşididir.

Genç kuşaklarda bir tarih bilinci oluşturmak, geçmiş ve günümüz bağlantısını kurabilmek, geçmişten ders çıkarmak ve milli tarihe ve kültüre sahip çıkabilmek hedefleri ile devletler, milli bir eğitim politikası ekseninde okullarda tarih eğitimine önem vermektedir. Güven'in de makalesinde belirttiği üzere: "Tarih eğitimi, öğrencilerin yaşadığı dünyanın sorunlarını tanıma, eleştirel düşünebilme, değişime ayak uyduracak ve problemlere çözüm önerileri getirebilecek bilgi, becerilerle donanması sürecinde önemli bir yere sahiptir. Bu kazanımlar yanında tarih eğitimi, gelecekte toplumda söz sahibi olacak genç kuşakların, hak ve sorumluluklarını bilen demokrat bireyler olarak yetişmesi sürecinde de etkilidir." (Güven A. 2008,s. 346)

İnsanlığın binlerce yıllık biriktirdiği bilgiyi analiz etmeyi öğreten bu bilimi gençlerin içselleştirmesi, eğitime bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Anlatımda kullanılan eğitim yöntemleri derse olan ilgiyi doğrudan etkilemektedir. Kişisel gelişimde önemli bir yere sahip olan tarih, öğrencinin bilgi hazinesini zenginleştirmekle kalmaz aynı zamanda eleştirel düşünce becerisi kazandırır, empati kurma yeteneğini artırır ve parçadan bütüne düşünmeye başlayıp bağlantılar kurmayı öğretir. Kaynakların güvenilirliğini irdeleyebilir ve sorgulayıp eleştiri yapabilir. Bu kazanımların edindirilmesinde

öğrencinin en büyük yardımcısı şüphesiz tarih öğretmenidir. Bu konuda Özdemir “Postmodernizm ve Tarih Öğretimi” adlı makalesinde tarih öğretiminde öğrenciye öğretmenin yardımcı olması gereken şu hususlar üzerinde durmuştur:

- “Demokratik karar verme sürecinin ön planda tutulması
- Bilginin niceliğinden çok niteliğine önem verilmesi
- “Öteki”lerin tarihine saygı duyulması
- Eleştirel pedagojinin uygulanması
- Eleştirel düşüncenin kazandırılması
- Şüpheli bir yaklaşım ve global bir bakış kazanılması
- Öğretim ortamının uygun hale getirilmesi
- Kimlik ve kişilik oluşumunun geliştirilmesi
- İletişim becerilerinin en üst seviyeye çıkarılması” (Özdemir Y. 2004)

Bu kazanımların edindirilmesinde önemli bir yeri olan öğretmen, öğrencinin bilgiye ulaşmasında bir rehber olmalı ve olayları analiz ederken objektif bir bakış açısı geliştirilmesi gerektiğini vurgulamalıdır. Okullarımızda daha çok bilgi aktarımı biçiminde anlatılan bu bilim, genel kanaat olarak öğrencilerin sıkıcı bulduğu ve özümsemediği bir ders olarak kabul görmektedir. Bu noktada en büyük rol yine öğretmene düşmektedir. Anlatım tekniklerinde ve yöntemlerinde değişiklik yaparak derse olan ilgiyi artırmaları gerekmektedir.

Her şeyin bir tarihi olduğu gerçeğinden yola çıkıp öğrencinin ilgisini çekecek ve güncel yaşamı ile bağlantılar kurabileceği bilgiler eşliğinde bir anlatım yapılmalıdır. Özellikle teknolojinin hayatımızda aktif halde kullanıldığı bu dönemde eğitim teknolojilerinden de yararlanmak mümkündür. Yaratıcı drama da yine farklı eğitim yöntemlerinden biri olarak ve oldukça etki yaratacak şekilde kullanılabilir. Geleneksel anlatım yöntemlerini bir kenara bırakarak çağdaş ve demokratik, bireysel gelişimi hedefleyen bir eğitim anlayışı ile bu

bilimin öğretilmesi, öz güveni sağlam, ortak kültüre ve kendi kültürüne sahip çıkan, geleceğine güvenle bakan ve hayatı anlamlandıran bireylerin oluşumunda da rol oynayacaktır.

Tarih eğitiminde en büyük sorunlardan biri öğrencilerin anlatılan olaylar arasında bağlantılar kuramaması ve olayları günün koşullarına göre değerlendirememesidir. Etkili bir tarih öğretimi bu beceriyi kazandırması nedeniyle önem taşımaktadır. Ancak günümüzde okullardaki klasik eğitim anlayışında öğretmen, öğrenci ile bilgi arasında San'ın da belirttiği üzere "aracı" olmaktan öteye gidememektedir. San bu düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir: "Öğretmen ve eğitimcilerin belki de asıl görevi, çocukların ve ergenlerin dünyayı anlayabilmeleri yönünde, onların çevreleri ile başkalarıyla ve kendileriyle etkileşim ve iletişime girmeleri için olanaklar hazırlamaktır. Ancak, özellikle de günümüzde, okulda ve evde çocuklara bu bakımdan sağlanabilen olanaklar kısıtlı olup üstelik çocuğun çevresi ve dünyası ile kurduğu iletişimde, arada hep bir araç bulunmaktadır: Ya öğretmen, ya ders kitabı ve yazarı ya da bir kitle iletişim aracı. Böylece çocuğun duyuşsal alanı ve özellikle duyguları ile düşünsel dünyası ve bilişsel alanı ister istemez birbirinden ayrılmakta, öğrenme yaşantısal olmaktan çıkıp salt bilişsel yoldan gerçekleşmekte, çocuğun bilgilerini öznelştirmesine ve dolayısıyla onları yararlı ve işlevsel kılmasına çok az olanak tanınmaktadır. Oysa öğrenme süreçlerine duyuşsallığı, "affective" yaşantıları da katmak gerekir.

Öğrenme sürecine çocuğun etkince katılması için duygularını, düşlem gücünü, imgeleme yetisini, imgesel düşünmeyi ve hatta düşlerini de devreye sokabilmesi gerekir (San İ. 2006, s.47)."

Lise öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada öğrencilere tarih derslerinin anlatım yöntemleri hakkında sorular sorulmuş ve öneriler istenmiştir. Bu araştırmayı yapan Ulusoy'a göre: "Öğrencilerin 322'si "Osmanlı tarihinin anlatıldığı konular görselle desteklenmeli, müzelere gidilmeli, geziler yapılmalı, slayt ve sunumlarla anlatılmalı tarihi filmlerle, belgesel vb. materyallerden yararlanıl-

malı, böylece konuları daha iyi öğrenilir.” derken, 41 öğrenci görüşü de; “anlaşılır, sıkıcı ve ezbere dayalı olmayan bir halde.” 23 görüş; “konuların olay örgüsü şeklinde anlatılmasını olayların kronolojik şekilde ezberletilmesinden ise hikâyelerle benimsetilmesi isterim” yönündeyken, 17 görüş; “belgelerden yararlanarak ve sosyal kültürel konulardaki işleyişe de katılarak, savaşların ezberletilmesi yerine onlardan ders çıkararak anlatılmasını isterim” şeklindedir. Bazı öğrenci görüşleri şunlardır:

- “Ben özellikle siyasi entrikaları öğrenmeyi seviyorum.
- Konunun sadece öğretmenin anlatımıyla değil, herkesin katılımıyla anlatılmasını isterim, böyle olursa Osmanlı tarihini daha etkili şekilde öğreneceğimizi düşünüyorum.
- Önemli siyasi olayların ve daha çok Osmanlı kültür ve uygarlığının çok ayrıntıya girilmeden işlenmesini isterim.
- Osmanlı Tarihinin canlandırma yapılarak daha akılda kalıcı hale getirilebilir. O Sınıfta savaşları canlandırmalıyız.” (Ulusoy K. 2009, s.426)

Etkili anlatım yöntemleri uygulandığında hedef kazanımlara ulaşabileceği sonucuna bu araştırmadan varmak mümkündür. Gelenekselleşmiş öğretmen merkezli anlatımdan uzaklaşıldığında, öğrencilerin de talep ettiği üzere canlandırmaların, eğitim materyallerinin, görsel ve işitsel kaynakların bolca kullanıldığı anlatım teknikleri sayesinde derse duyulan ilgi artacak, hedeflenen kazanımlara ulaşmak kolaylaşacaktır.

Tarih derslerinin öğretim yöntemleri, öğrencilerin bu yorumları yapmalarında etkili olmuştur. Bu konu ile ilgili Yıldız da şu eleştiriyi yapmaktadır: “Tarih öğretim yöntemlerinden kaynaklanan sorunlar bugün öğretimin sıkıcı, kuru olduğu, öğrencinin ilgisini çekmediği, öğrenciyi tarihten uzaklaştırdığı biçimindedir. Bu sıkıcı ve öğrenciyi tarihten uzaklaştıran tarzın değişmesi önemli bir zorunluluktur. Tarih derslerinde sadece öğretmenin anlattıklarını dinlemek ve olaylar hakkında bilgilendirilirken yalnızca bu yöntemin seçilmesi tarih

derslerinin çekiciliğini azaltmaktadır. Öğrencilerin tarihi yeniden konuşup kendi yorumlarını yapması, derslerde; radyo, kaset, CD kullanılması, projeler hazırlanması, müzeleri ve tarihi yerleri gezmesi gibi öğrenciyi aktif hale sokacak davranışların derslerde etkili kılınması gerekmektedir.” (Yıldız Ö. 2003/2, s.185) Yaratıcı drama ile yapılandırılan dersler bu amaca hizmet etmektedir.

Tarihin Diğer Disiplinlerle İlişkisi

Tarih dersini olaylar ve olayların gelişim aşamaları sarmalından kurtarıp farklı bilim dalları ile ilişkilendirmek, öğrencilerin derse olan ilgisini artıracaktır. Bu noktada tarihin diğer disiplinlerle ilişkisini kurmak gerekir. Öncelikle disiplinler arası kavramına açıklık getirilirse, Özkök’e göre: “Disiplinler arası kavramı ayrı ayrı disiplinlerin zenginliğini, onların birbiriyle bağlantılı olduğunu, gerçek hayattaki problemlerin her zaman tek doğru cevabı olmadığını kabul eder. Bununla birlikte disiplinler arası kavramı, bilim, matematik ve dil gibi konularda karşıtlık içindeki çözümleri bir arada bulundurmak, düşünceleri ifade etmenin daha iyi ve yeni yollarını bulmak için bilişsel, duyuşsal ve yaratıcı kapasiteyi ön plana çıkarır. Genellikle, bu tür bir duygusal ve bilişsel karışım yaratıcı sanatçı, bilim adamı ve düşünürdür (Özkök A. 2005).” Bu konu ile ilgili Çoruh’un “Disiplinler Arası Bilim Tarihi Dersi Ve Gerekçesi” adlı makalesinde belirttiği üzere: “Disiplinler arası öğretim bir ders saati içerisinde biraz tarih, biraz coğrafya, biraz matematik ya da müzik işlemek değildir. Böylesine yapay bir birleştirme geleneksel disiplinler ile öğretime kılıf geçirmekten öteye geçemez. Gerçek anlamda disiplinler arası öğretim, öğretimin kavramlar ya da problemler etrafında organize edilerek değişik alanlardan problemle ilgili bilgilerin etkili bir biçimde bir araya getirilmesidir. Bu tür bir yaklaşım gerçek hayatta bilgiyi ve beceriyi kullanma biçimimizle yakından ilişkilidir. Eğitimin başarısı da bir yerde bilgi ve becerilerin, sorunların çözümüne ya da düşüncelerin üretilmesine yönelik olarak kullanılabilmesine bağlıdır.” (Çoruh, H. Mayıs-Ağustos 2010) Bunu sağlamak,

zorlu bir süreçtir ve sabırlı bir eğitim anlayışıyla bilgi ve birikimin oluşmasıyla mümkün olabilir.

Konusu geçmişte yaşamış insan topluluklarının birbirleriyle ilişkisi olan tarih bilimi, tüm insanlık tarihini incelemesi nedeniyle geniş bir alanda araştırma yapmaktadır. Bu nedenle tarih bilimi araştırmalarını yaparken diğer bilimlerden de yararlanır. Coğrafya, arkeoloji, sanat tarihi, edebiyat gibi bilimler tarihsel olayların aydınlatılmasında ve aktarılmasında tarih bilimine yardımcı olan bazı bilimlerdir. Tüm bilimler kendi içinde bir bütünsellik içerir. Örneğin geçmişte yaşamış bir Mezopotamya medeniyeti öğrencilere anlatılırken yaşadığı coğrafya, ürettikleri sanat eserleri, siyasi tarihlerinde yaşadıkları olaylar, olayın etkilediği diğer toplumlar üzerinde durulur. Bu noktada tarih, diğer bilimlerden bağımsız anlatılamaz. Tüm bu bütünsellik içerisinde eğitim yapıldığı takdirde öğrenci olaylara geniş perspektiften bakıp öğrenme şansı yakalar.

Tarih ve Yaratıcı Drama

Tarih öğretimi ile hedeflenen, olayları analiz edebilme, empati kurabilme, neden sonuç ilişkisi kurabilme ve çok boyutlu düşünebilme becerisi oluşturma kazanımları, eğitimde önemli bir yöntem olarak kullanılan yaratıcı dramının da hedefleri arasında yer alır. Yaratıcı dramının genel amaçlarını Üstündağ şöyle sıralamıştır:

- “Yaratıcılık ve estetik gelişimi sağlama
- Eleştirel düşünme yeteneği kazandırma
- Sosyal gelişim ve birlikte çalışma alışkanlığı kazandırma
- Kendine güven duyma ve karar verme becerileri kazanma
- Sözcük dağarcığını geliştirme yoluyla dil ve iletişim becerileri kazanma
- İmgelem gücünü, duygularını ve düşüncelerini geliştirme
- Başkalarını anlama ve hissetme becerisini geliştirme (Empati)

- Farklı olay, olgu ve durumlarla ilgili deneyim kazanma
- Moral ve manevi değerlerin gelişmesine olanak sağlama
- Problem çözme ve karşılaşılan problemleri yeni bir bakış açısıyla inceleme
- Kazanılan, değiştirilen ya da düzeltilen davranışlar hakkında bireye bilgi verme
- Hoşlanılmayan durum, olay ya da olgularla nasıl başa çıkılacağını gösterme
- İçinde yaşanan dünyayı daha somut olarak görmeyi sağlama
- Soyut kavramları ya da yaşantıları somutlaştırma
- Bireyler arasındaki farklılıklara hoşgörüyle bakabilmeyi sağlama” (Üstündağ T. 1998)

Yaratıcı dramının bu hedefleri, tarih öğretim hedefleri ile paralellik göstermektedir. Bu projenin oluşturulması ile hedeflenen, yaratıcı dramadan sadece bir tarih öğretim metodu olarak yararlanmak değil, yaratıcı dramının bireye kazandırdığı Üstündağ’ın da belirttiği bu kazanımları öğrencilerin edinmesine katkı sunmaktır. Tarih bilimine bakışı, dar ve belirli bir çerçeveden çıkarmanın yanı sıra katılımcılara farklı disiplinlerle bağlantı kurmaları için rehberlik etmek, yaparak ve yaşayarak bunu deneyimlemelerini sağlamak hedefleri vardır. Yaratıcı drama ile matematiğin, fiziğin, müziğin, edebiyatın, coğrafyanın, arkeolojinin, mitolojinin ve sanatın, tarih bilimi ile ilişkisine örnekler vererek, katılımcıların bakış açılarını genişletmektir. Binlerce yıllık insanlık tarihine karşı merak duygusu uyandırmak ve tarihi sadece okulda sınırlı ders saatinde işlenen bir ders olmaktan öteye taşımak ve yaşamın içinde entelektüel bir birikimin oluşmasında bir değer olduğunu sezdirmek de önemli hedeflerdendir.

Öztürk’ün de belirttiği üzere: “Kendinden, çevresinden ve çağından sorumlu bireylerden oluşmuş toplumu oluşturan bireyler,

yaratıcı düşünceye sahip olanlardır. Bu da demokratik davranışlarda bulunan, konular arasında bağlantı kurabilen, özgür düşünebilen, hoşgörülü, yaratıcı çocuk, ergen ve gençler yetiştirmeyi amaçlayan eğitim- öğretim sistemiyle olasıdır. Bu noktada yaratıcı dramının, belirtilen amaç ve özellikleri nedeniyle, gereksinim duyulan günümüz insanının yetiştirilmesine yardımcı olabileceği düşünülmektedir.” (Öztürk A. 200, s.258)

Geçmişini bilen ve yaşadığı dünyayı algılayabilen ve sorgulayabilen bireyler elbette ki toplumsal gelişime de önemli bir katkıdır. Sanatsal yönü gelişmiş, duygu ve düşüncelerini ifade edebilen, insan haklarına saygılı bireyler yetişmesi aynı zamanda yaşadığımız topluma da bir katkıdır. Tamer Levent'e göre: “Sanatın ülke kalkınmasında oynayacağı rol, bir bütünlük içerisinde ele alınmalıdır. Sözgelimi, demokrasi bilincinin gelişmesinde, laikliğin garanti altına alınmasında, evrensel kimliğin oluşmasında, ulusal verimliliğin artmasında, toplu ve tekil yaşama bilincinin ve kültürünün olgunlaşmasında, geleneksel kültür ve folklorun çağdaş bilinçle korunmasında, saklı enerjilerin yaratıcılığa dönüşmesinde sanatın topluma karşı önemli sorumlulukları vardır (Adıgüzel Ö. 2010, s.6-7).”

Sorgulayan, eleştiren ve geçmişle gelecek arasında bağ kurabilen bireylerin gelişiminde büyük payı olan tarih bilimini öğretme yöntem ve tekniklerinin içerisinde yaratıcı dramının yer alması, öğrenme sürecine önemli katkılar sağlayacaktır. “Eğitimde Yaratıcı Drama bilimsel çalışma disiplini olarak çok yeni bir alan olmasına karşın, çağdaş insanın gereksinimini karşılamada ve yaratıcı bireyi yetiştirmede etkili olabilecek bir alandır. Eğitimde yaratıcı drama, yöntem (araç) ve disiplin (amaç) niceliği ile sistemde etkin olarak yer almamakla birlikte kendisine aynı zamanda bir sanat estetik eğitimi ve eğitimde etkili ve aktif bir yöntem olarak yer bulmaya çalışmaktadır (Adıgüzel Ö. 2015).” Yaratıcı drama ile tarihin diğer disiplinler arasındaki ilişkinin irdelenmesi sadece öğrencilere beklenen kazanımları kazandırmakla kalmayacak eğitimcilere de yaratıcı drama ile yapılandırılmış bir ders modeli olacaktır. Öğrencilere bu

kazanımları yaratıcı drama yöntemi ile kazandıracak olan öğretmen olduğuna göre öğretmenin de değişmesi ve eski anlatım modellerinden uzaklaşması, kendini yenilemesi, akademik alanda bilgi ve becerilerini artırması gereklidir.

Atölyelerin Değerlendirme Süreci

Kitaptaki ilk altı atölye yaratıcı drama liderlik eğitim süreci için hazırlanıp aynı katılımcı gruba 18 saat süre ile uygulanmış ve aşağıdaki süreçler takip edilerek ölçme ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama amacı iki ana değerlendirme malzemesi kullanılmıştır. Seyir defteri adlı materyal ile katılımcılara dört soru yöneltilmiş ve katılımcının atölye süreçlerini mesleki, kişisel gelişim, tarihsel bilgiye ulaşma ve hissedilen duygular açısından değerlendirmesi hedeflenmiştir. Seyir defterinde yazılmış olanlar katılımcı rumuzları ile arşivlenmiş ve değerlendirme sürecinde kullanılmıştır. Bir diğer materyal olan ayakkabı kutusu materyalinde de katılımcının her atölye sonunda kendisinde atölye sürecinde iz bırakan bir anı sembolize eden bir materyali kutuya atması istenmiş ve tüm atölye süreçleri tamamlandığında kendi atölye deneyimini paylaşması sağlanmıştır. Sözel değerlendirme süreçlerine yardımcı olan bir değerlendirme materyali olarak kullanılmıştır. Seyir defteri ve ayakkabı kutusu dışında bilgi kartları, katılımcı mektupları, internet sayfası materyali, afiş hazırlama, resim çizimi gibi veri bulgu toplama biçimleri nitel verilerin içeriğini oluşturmaktadır. Uygulanan değerlendirme formları ve yapılan sözel değerlendirmeler bir içerik analizine tabi tutulmuştur ve bulgular ana ve alt temalara ayrılarak değerlendirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Her atölye sonunda katılımcılar seyir defteri materyaline değerlendirmelerini yazmış, ayakkabı kutusu materyalinde biriktirdiklerini ise 18 saatlik çalışmanın sonunda sürece dair deneyimlerini paylaşırken sözlü olarak ifade etmişlerdir. Her atölye sonrası yapılan sözel değerlendirmeler katılımcıların bilgisi dahilinde ses kayıt cihazı ve bazı atölyeler video kaydı ile saklanmış ve içerik analizi, ana ve alt temaların oluşum sürecinde deşifre edilerek kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Sözel değerlendirmeler deşifre edilip yazıldıktan ve seyir defteri materyalindekiler de dijital ortamda kayıt altına alındıktan sonra yapılan yatay ve dikey okuma sonrası içerik analizi yapılmış ve bunun sonucunda aşağıdaki ana ve alt temalar ortaya çıkmıştır:

1. Yaratıcı Drama
 - a) yaratıcılık, hayal gücü
 - b) empati
 - c) grup çalışması (uyum, güven, istekli olmak, paylaşım)
2. Disiplinler arası
 - a) çok boyutluluk
 - b) mesleki katkı
 - c) yöntem (öğretim yöntemi, yol)
3. Düşünme becerileri
 - a) Farkındalık (bakış açısı, idrak etme)
 - b) İlişkilendirme
 - c) Gelişim (fikir edinme, keşif, buluş, geliştirme)

Bulgular

Bu ana ve alt temalar çerçevesinde görüş belirten katılımcı sayıları tespit edilmiş ve frekanslar oluşturulmuştur. Ana ve alt temalar ile ilgili tablo haline getirilmiştir. Daha sonra katılımcı görüş örnekleri ile birlikte raporlaştırılmıştır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tarih eğitiminde disiplinler arası bağlar kurulduğu ve bilgilerin yaratıcı drama yöntemi ile öğretildiği takdirde kalıcılığının sağlanabileceği ve bireyde çok boyutlu bakış açısı kazandırabileceği öngörülmüş, bu doğrultuda farklı disiplinler ile tarih biliminin ilişkilendirildiği atölye süreçleri oluşturulmaya çalışılmıştır. Yapılan içerik analizi ile ortaya çıkan frekanslar, yaratıcı drama yöntemi ile disiplinler arası bağlar kurularak tarih öğretimi yapıldığında yaratıcılık, farkına varma, gelişim, çok boyutluluk kavramlarının katılımcı görüşlerinde sıkça vurgulandığını göstermektedir.

Disiplinler arası çalışmalar günlük yaşamla bağ kurmayı sağladığı gibi olaylara çok boyutlu bakabilme, empati duygusunu geliştirme, düşünme ve yorumlayabilme becerilerinin gelişimine de yardımcı olmaktadır. Çoruh'un da belirttiği üzere: "Disiplinlerarası kavramı ayrı ayrı disiplinlerin zenginliğini, onların birbiriyle bağlantılı olduğunu, gerçek hayattaki problemlerin her zaman tek doğru cevabı olmadığını kabul eder. Bununla birlikte disiplinlerarası kavramı, bilim, matematik ve dil gibi konularda karşıtlık içindeki çözümleri bir arada bulundurmak, düşünceleri ifade etmenin daha iyi ve yeni yollarını bulmak için bilişsel, duyuşsal ve yaratıcı kapasiteyi ön plana çıkarır." (Çoruh, H. Mayıs-Ağustos 2010) Nitekim çalışmaya bir katılımcı bu düşünceye paralel olarak disiplinler arası çalışmaların öğrencilere katkısını: "Tarih derslerinin disiplinler arası bir yapılanmaya gitmesinin iyi bir fikir olduğunu düşünüyorum. Özellikle arkeoloji ve antropoloji disiplinlerinden yararlanmanın müfredat içine müze gezilerinin bölge içinde zorunlu tutulmasının,

edebiyat ve mitolojinin tarih dersi içine yedirilmesinin öğrencilere vizyon, en önemlisi empati duygusunun geliştirilmesinde tarih dersini ciddi bir avantaj olarak kullanabileceğimizi umuyorum. Ötekileştirmenin önüne geçebilmek için yalnızca yanlı bir anlatımdan daha çok sosyal, kültürel olgulara yer vermenin kritik olacağı kanaatindeyim.” yorumu ile desteklemiştir. Bir başka katılımcı günlük yaşama bağlantı bağlamında: K8: “Tarihe genel olarak bir gömü gibi bakıyoruz. Aslında bir yaşantı olduğunu, çevreyle insanla, doğayla bir ilişki içinde olduğunu bir süreçten geçtiğini unutuyoruz. Bir yaşantı olduğunu en azından burada deneyimlemiş olduk. Gerçekten de bugüne de ışık tutan bir şey aynı zamanda. Değişen bir şey yok insan, çevresi şartlar onlarla birlikte oluşan bir süreç. Tarih yeniden yazılıyor yani.” yorumunu yapmıştır.

Tarih dersinin yaratıcı drama yöntemi ile disiplinler arası işlenmesini deneyimleyen ve üniversite sınavına hazırlanan bir başka katılımcı atölyelere ilişkin düşüncelerini 6. Atölyedeki ayakkabı kutusu değerlendirmesinde şu şekilde ifade etmiştir: “Grup çok iyiydi bitmesini hiç istemiyordum ama her şeyin bir sonu var. En büyük rolleri hep bana verdiler. Daha önce deneyimim de yoktu. Canlandırma yaparken çok heyecanlandım, bana bakıyorlar diye heyecanlandım. Ama en büyük rolleri hep bana verdiler. İlk atölyeye ön yargılı gelmiştim. Ama sonra sevmeye başladım. Buradaki insanlarla fikir alışverişi çok hoşuma gitti. Mesela bir matematik üzerine düşünüyoruz herkesin farklı düşüncesi olduğu için, hepimizin düşündüğü şeyden ortak bir çıkış buluyor oluşumuz çok hoşuma gitti açıkçası. Ben de acaba bu nasıl düşünüyor diyerek o düşünceye vardığımda zihnimde başka şekiller oluştu. Ben aslında not tutan biri değilim genelde görsel olarak çalıştım kutuda. Görsel sanatlar atölyesi beni çok etkiledi, gerçekten bir sergideymişim gibi oldu. Hayal gücümü canlandırdım. Mesela şarkı bestelemişim. Bayağı düşündük ve yaptık. Bir şeyler başardığımı gördüm. Üniversite sınavı için paragraflar çözüyorum dramadan sonra paragraf sorusu çözmeye sayım arttı. Paragraf sorularında çok derin düşünüp çözemiyordum, bakış açımı çok

farklılaştırdı. Netlerim arttı. Büyüklerimle olmak çok hoştu. Onların fikirlerinden yararlandım.” Katılımcının bu beyanı ile San’ın Yaratıcı Drama ve Müze adlı eserinde belirttiği şu cümle örtüşmektedir. “Edilginlik yerine katılımcı olma ve karar verebilme, yetkinleşme, demokratikleşme yaratıcı dramının kazandırdığı diğer niteliklerdendir.” (San, İ. Mayıs 2018, s.71)

Disiplinler arası çalışmaların yaratıcı drama yöntemi ile öğrenciye kazandırdığı becerilerin örneklendirildiği bu proje, herhangi bir değişikliğe gidilmeden, sadece lise öğrencilerinden oluşan bir gruba uygulanabilir. Farklı branşlardan öğretmenlerle uygulanmış olan bu çalışma, aynı branştan öğretmenlerden oluşan katılımcı gruplarına da uygulanabilir. Örneğin sadece tarih öğretmenleriyle ya da fen bilgisi, sosyal bilgiler öğretmenleriyle çalışılabilir. Uygulamalarda hiçbir değişikliğe gidilmeden aynı yöntemlerle veri elde edilip tüm bu gruplarla yapılan çalışma sonuçları değerlendirilebilir, sonuçlar karşılaştırılabilir.

Kitap Hakkında

Bu kitap eğitimde farklı yollar arayan, yaratıcı drama ile disiplinler arası çalışmalar nasıl yapılır merak eden, sınıflarında aktif, sorgulayan, eleştiren, empati becerisi gelişmiş bireyler yetiştirme hedefi taşıyan öğretmenler için hazırlandı. İçinde farklı kazanımlara yönelik uygulanmış, ölçme ve değerlendirmesi yapılmış atölyeler var. Müze çalışma örneklerinin yanı sıra disiplinler arası örnekler de yer verildi. 180 dakikalık atölyeler yetişkin grupları ile 90 dakikalık atölyeler ise ebeveyn çocuk gruplarına uygulandı. 9 yaştan itibaren her yaşa uygulanabilecek atölyeler içeriyor. İlk 6 atölye aynı grupta 18 saat boyunca uygulandı ve uygulama süreçlerinde ölçme ve değerlendirme odaklı olarak veri toplama araçları ile toplanan veriler içerik analizine tabi tutuldu. Diğer atölyeler ise kazanım odaklı modüller olarak yazılıp en az bir kere uygulandı.

Öncelikle kitaba yazdığı sunuş yazısı için Prof. Dr. Ömer Adıgüzel'e desteğini esirgemeyen aileme ve tüm dostlarıma, projenin uygulama sürecinde destek olan danışmanım sevgili Hülya Gök hocama ve üzerimde emeği olan tüm eğitimlerime teşekkürlerimi sunarım.

Paylaştıkça çoğalan bilgiler ışığında, sevgiyle kurulacak nice çemberlere...

İzmir-2024

I. BÖLÜM
PROJELENDİRİLMİŞ
DİSİPLİNLER ARASI
ATÖLYELER

KOCA YAŞLI ŞİŞKO DÜNYA NİPPUR'DAN MESAJ VAR!

Süre : 180 Dakika

Yöntem : Yaratıcı Drama

Teknik : Rol oynama, doğaçlama, fotoğraf, anı, mektup yazma

Araç Gereçler : Dünya şeklinde top, renkli post-itler, bir miktar toprak, kaplar, bir miktar buğday, Kraft kâğıtlar, kalemler, boya kalemleri, müzik çalar, mağara duvarı resimleri, maske, kâğıtlar

Kazanımlar : - Dünyanın oluşumu ve tarih öncesi dönemler hakkında fikir sahibi olur.
- Sümer şehir devletlerinde sosyal yaşam ve siyasi yaşam hakkında fikir sahibi olur.
- Sümer tapınakları olan zigguratları tanır.

İlgili Olduğu

Disiplinler : Tarih, coğrafya, arkeoloji

KOCA YAŞLI ŞIŞKO DÜNYA

A. HAZIRLIK-ISINMA

1. Etkinlik

Eđitmen katılımcılara: “Merhaba atölyemize önce tanışma etkinliklerimiz ile başlayalım. Ben elimdeki topu (dünya şeklinde) sağımdaki kişiye verirken onunla göz teması kurup ona adımı söyleyeyim. Bunu sıranız geldiğinde siz de yapın.” der ve çemberde herkes ismini yanındakine söyler. Daha sonra isimler çemberde ters yönde yapılır. Daha sonra top kimde ise o kişi, çemberde herhangi bir kişi ile göz teması kurar ve kendi adını söyleyerek topu göz teması kurduğu katılımcıya topu atar. Çemberdeki herkese gelinceye kadar bu etkinlik sürer.

2. Etkinlik

Eđitmen katılımcılara, isim zinciri oluşturacaklarını ve düz ve tek sıra halinde sıralanacaklarını açıklar. Kendi ismini söyleyerek başlar ve sıranın başına geçer ardından kendini hazır hisseden her hangi bir katılımcı ikinci sıraya geçer önce birinci sıradaki kişinin ismini, sonra kendi ismini söyler. Üçüncü sıraya geçen katılımcı da sırasıyla önce ismi söylenen iki aradaşının ismini, en son da kendi ismini söyler. İsimleri unutan katılımcı isim sorup öğrenebilir. Bu süreç bütün katılımcılar zincire dahil olana kadar devam eder. Zincirin sonundaki kişi tüm isimleri sırasıyla söyleyecektir.

3. Etkinlik

Eđitmen katılımcılara: “Çemberimiz büyük bir enerji alanı olsun. Bizler de bu enerjii tüm çemberde dolaştıralım.” dedikten sonra elini iki yana açarak sağındaki kişiye döner ve “ENERJİ” der. Enerjii alan kişi de aynı hareketi yanındaki kişiye verir. Yüksek tempoda bu tur tamamlanır. Eđitmen: “Bazen enerji alanı bir engele takılabilir, o zaman da “GÖK TAŞI” diyerek ve kollarımızı çapraz